

İSMAİL BOZKURT'UN *KAZA* ROMANINDA KIBRIS TÜRK HALK KÜLTÜRÜ

Can ŞEN*

Şerife Seher EROL ÇALIŞKAN**

ÖZ

İsmail Bozkurt (d. 1940) Kıbrıs Türk edebiyatının yaşayan romancılarından birisidir. İlk romanı *Yusuřçuklar Oldu mu?* 1987'de yayımlanan Bozkurt, bu ilk romanından beşinci romanı *Kaza*'ya (2016) kadar tüm romanlarında Kıbrıs Türk tarihine, halk kültürüne, gündelik yaşam pratiklerine ve Kıbrıs Türk halkının güncel sorunlarına yer vermiştir. Bu açıdan İsmail Bozkurt'un romanları halk bilimi/halk edebiyatı incelemeleri açısından oldukça zengin bir malzemeye sahiptir. Onun romanlarında halk inanış ve uygulamaları, mutfak kültürü, özel günlerde gerçekleştirilen âdetler, mitolojik unsurlar ve efsaneler, ağız özellikleri belirgin bir şekilde görülmektedir. Bozkurt'un makalemizde inceleyeceğimiz *Kaza* romanında da bu özelliklerden halk bilimi bağlamında mitolojik unsurlar ve efsaneler, mutfak kültürü ve Kıbrıs ağızı karşımıza çıkmaktadır. Makalemizde romanda yer alan Kıbrıs Türk halk kültürüne ait unsurların neler olduğu tespit edilecek ve yazarın bunlara eserinde yer verme amacı ile bu unsurların üstlendiği işlevler romanın kurgusal özellikleri bağlamında irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Kıbrıs Türk romanı, İsmail Bozkurt, Kaza romanı, Kıbrıs Türk halk kültürü, Toplumsal bellek*

CYPRUS TURKISH FOLK CULTURE IN İSMAİL BOZKURT'S NOVEL *KAZA*

ABSTRACT

İsmail Bozkurt, born in 1940, is one of the few living novelists of Cyprus Turkish literature. His first novel *Yusuřçuklar oldu mu?* was published in 1987. Following that, all of his novels including *Kaza* (2016) have been about the history, folk culture, daily life and the current issues of the Turkish community in Cyprus. This makes Bozkurt's novels a treasure for folkloric literature studies. These novels are abundant in folkloric belief systems and practices, gastronomic traditions, special occasions, mythological figures and legends as well as the local dialect of the Turkish language. *Kaza*, the novel we are interested in for this article shares with the reader mythological figures and legends, gastronomic traditions and the Cyprus dialect of Turkish. The article describes the elements of the Cyprus Turkish culture in the novel and explains why the author chose to mention them in the novel, moving later on to examine the functions these elements carry out in the novel.

Keywords: *Cyprus Turkish novel, İsmail Bozkurt, Kaza novel, Cyprus Turkish folk culture, Collective memory*

* Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cansen@bartin.edu.tr

**Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, serol@bartin.edu.tr

GİRİŞ

Edebiyatın bir sanat olarak geçmişten günümüze üstlendiği pek çok işlevden birisi de geçmişin ve yaşanan anın gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamaktır. Yazarlar/şairler edebiyatın bu işlevinden yararlanarak toplumsal belleği şekillendirmektedirler (Türkeli Sanlı, 2011: 154). Bu noktada edebiyatla toplumsal yapı/bellek arasında çift yönlü bir ilişki söz konusudur: Kimi zaman sosyal şartlar edebiyat eserlerinin oluşumunda tetikleyici rol oynarken kimi zaman edebiyat eserleri toplumun/toplumsal belleğin yeniden inşasında itekleyici güç olmuştur (Balık, 2016: 373-374).

1878’de İngiliz yönetimine giren ve bu tarihten itibaren sorunlar yaşamaya başlayan Kıbrıs Türk toplumu, bu durumu edebî üretimlerine yansıtmiş ve bunun neticesinde genelde Kıbrıs Türk edebiyatı, özelde Kıbrıs Türk romanı yaşantı merkezli bir görünüm kazanmıştır: “(...) *Bir yaşantı edebiyatı olan Kıbrıs Türk edebiyatı -roman, öykü ve şiirleriyle- Ada halkının acılarını, mutluluklarını nesilde nesile taşıyan, sosyal değişimleri yansıtan önemli bir kaynaktır. (...)*” (Kefeli, 2013: 126)

Kıbrıs Türk edebiyatında özellikle roman ve hikâye türlerinin yaşantıya dayalı olması, bu edebiyatın Kıbrıs’ın geçmişine tanıklık eden ve yaşananları geleceğe taşıyan, bu şekilde de toplumsal bellek oluşturan bir edebiyat görünümü kazanmasını sağlamıştır (Kefeli, 2013: 125). Kıbrıs Türk edebiyatının yaşayan yazarlarından İsmail Bozkurt’un¹ romanları da bu özelliği haizdir.

İSMAİL BOZKURT’UN ROMANCILIĞI VE *KAZA* ROMANI

Bazı romancılar gerçek kimliklerinden hareketle kurguladıkları roman kişileri üzerinden kendi yaşamlarına, çevrelere ve sosyolojik yapılara ilişkin önemli veriler sunmaktadırlar (Balık, 2016: 374). İlk romanı *Yusufoçuklar Oldu mu?* 1987’de yayımlanan Bozkurt da bu yazarlardan birisidir. Onun romanlarında, yazarın bizzat Kıbrıs Türk toplumunun varoluş mücadelesinde yer alması ve uzun yıllar siyasetin içinde olması sebebiyle, Kıbrıs Türklerinin sıkıntıları ve mücadeleleri belirgin olarak yer almıştır. Bunun yanı sıra doğup büyüdüğü Geçitkale - Boğaziçi bölgesini gündelik yaşam pratikleri ve folkloruyla romanlarına taşımıştır (Atun, 2010: 175). Bozkurt, realist çizgide kaleme aldığı romanlarında toplumsal gerçeklerin yanında gerçek mekânları (özellikle Geçitkale - Boğaziçi bölgesini) ve gerçek hayattan yansımış/dönüştürülmüş roman kişilerinin yaşamlarını işlemiştir (Aylanç, 2016: 50).

Bu bağlamda Bozkurt’un romanları edebî eser olmanın yanı sıra Kıbrıs Türk tarihi ve varoluş mücadelesi ile Kıbrıs Türklerinin gündelik yaşamı hakkında bilgiler veren önemli bir kaynak eser niteliği de taşımaktadır. Bozkurt’un romanları böylelikle sayılan unsurların gelecek kuşaklara aktarılması vazifesini de üstlenerek toplumsal belleğe katkı sağlamaktadır.

Bozkurt’un incelememize konu olan beşinci ve son romanı *Kaza* da Kıbrıs Türk tarihi ve kültürü açısından oldukça zengindir. Roman adından da anlaşılacağı üzere bir trafik kazasıyla başlamaktadır. 2003 yılında KKTC’nin tek taraflı bir kararla sınır kapılarını Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’ne açmasıyla birlikte her iki tarafın vatandaşları diğer tarafa geçmeye başlamışlardır. Yaşlılar ve orta yaşlardakiler eskiden yaşadıkları toprakları, eski evlerini, semtlerini görmek için bu geçişleri yaparken romanın şahıs kadrosunu oluşturan gençler gibi pek çok genç ise merak duygusuyla diğer tarafa geçmişlerdir. Romanın kurgusu da buna dayanmakta olup KKTC’yi merak eden iki Rum genç kızının (Marulla ve Angela) otomobille kuzeye geçtikleri bir gün Kıbrıs Türkü Ayhan’ın onların aracına çarpmasıyla olaylar başlamıştır. Zengin, şımarık, milliyetçi ve bağnaz bir Rum kızı olan Marulla’nın bu kaza sonrasında

¹ 1940 yılında bugün Güney Kıbrıs sınırları içinde kalan Larnaka’ya bağlı Boğaziçi köyünde doğmuştur. İlk ve orta eğitimini Kıbrıs’ta tamamlayan Bozkurt, 1962 yılında Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden mezun olmuştur. Mezuniyetinin ardından Kıbrıs’a dönerek devlet kurumlarında çeşitli görevlerde bulunmuş ve Rum terör örgütü EOKA’ya karşı kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı’nda (TMT) silahlı direnişe katılmış, doğduğu bölgede mücahit komutanlığı yapmıştır. 1970’te aktif siyasete giren Bozkurt milletvekilliği, Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi Başkanlığı, parti genel başkanlığı, KKTC Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi pek çok önemli görevde bulunmuştur. Kıbrıs Türk toplumuna bu şekilde çeşitli devlet kademelerinde ve siyasette uzun yıllar hizmet eden Bozkurt, “Kıbrıs, Balkanlar, Avrasya Türk Edebiyatları Vakfı”nın (KIBATEK) kurulmasına önderlik ederek ve tarih, kültür, edebiyat eksenli yayınlar yaparak Kıbrıs Türk kültür ve edebiyatına da ciddi katkılarda bulunmuştur. Bozkurt’un romanları *Yusufoçuklar Oldu mu?* (1987), *Mangal* (1995), *Bir Gün Belki* (2002), *Bir Gecede*’dir (2005) (Bektaş, 2012: 1-3). Yazarın beşinci ve son romanı *Kaza* 2016’da yayımlanmıştır.

Ayhan'a sert tepki vermesi ve ardından ikisi arasında düşmanlığın eriyerek tutkulu bir aşkın ortaya çıkmasıyla yaşananlar (ailelerin bu aşka tepki göstermesi, Marulla'nın zengin iş adamı babasının Ayhan'a tuzaklar kurması vs.) genel hatlarıyla romanın olay örgüsünü oluşturmaktadır.² Romanın kurgusunda bu şekilde gençlerin (Ayhan ve Marulla) merkezî konumda olması Bozkurt'un diğer romanlarında da görülen bir özelliktir. Sadece *Yusufçuklar Oldu mu?* romanında orta yaşlarda bir merkezî kişiye (Kemal) yer veren Bozkurt, eserlerinde merkeze koyduğu gençler aracılığıyla kendi hayatında deneyimlediği Kıbrıs meselesini kurguya taşımaya çalışmıştır (Karaca, 2016: 190).

Romanın bu olay örgüsü içinde bizi esere yönelten özellik ise Ayhan'ın Marulla'daki Türk düşmanlığını kırabilmek için ona Kıbrıs Türk tarihi ve kültürü hakkında pek çok olay ile bilgiyi Kuzey ve Güney Kıbrıs'taki buluşmaları esnasında yaptıkları gezilerde anlatmasıdır. İsmail Bozkurt romanında bu yöntemle Kıbrıs Türk tarihi ve kültürüne dair pek çok unsuru eserine taşımaya başarmıştır. Onun diğer romanlarında da Kıbrıs Türk tarihi ve kültürüne ait unsurlar yer almakla birlikte *Kaza*'da bu bilgi ve unsurların, Ayhan'ın Marulla'ya anlatması şeklinde romana girmesi, Bozkurt'un diğer romanlarından farklı bir yapı oluşturmuştur. Bozkurt, *Kaza*'nın bu özelliğiyle Ahmet Mithat Efendi'nin romanlarında belirgin olarak görülen "bilgi aktarıcı yazar" konumunda karşımıza çıkmaktadır.³ Yazarın bu noktada Ahmet Mithat Efendi'den ayrılan yönü ise aktarmak istediği bilgileri doğrudan okura seslenip romanı bölerek değil, roman kurgusu içinde bir karakterin başka bir karaktere anlatması şeklinde sunmasıdır.

Kaza Romanında Kıbrıs Türk Halk Kültürü Unsurları

İsmail Bozkurt'un *Kaza* romanıyla birlikte diğer tüm romanlarında da halk bilimi ve halk edebiyatı unsurları belirgin olarak yer almaktadır. Bu, tesadüfî bir durum olmanın ötesinde yazarın bilinçli tercihidir:

"(...) İsmail Bozkurt (...) romanlarında, hem bir tanıdığı hem de aktörü olduğu tarihî gerçekleri işlerken, tamamen insancıl olan ideolojik duyarlılığını da pekiştirmek adına, folklorik öğelerden ustaca yararlanır. Bu çerçevede Bozkurt'un romanlarında folklorik öğeler, belirli bir bilinç dâhilinde ve bu bilinci derinleştirerek aktarmak üzere, üstü örtülü bir biçimde kullanılır. (...)" (Çevik, 2015: 209)

Bu bağlamda yazarın romanlarında halk inanışları, efsaneler, ad verme geleneği, mutfak kültürü, halk etimolojisi, alkış-kargış, özel günlere dair geleneksel kutlamalar, düğün âdetleri, el sanatları, ağız özellikleri gibi birçok folklorik öğenin yer aldığı görülmektedir (Çevik, 2015: 211; Yeniasır ve Gökbulut, 2017: 495-503). Biz bu çalışmamızda bunlardan *Kaza*'da yer alanları alt başlıklar altında inceleyeceğiz.

Kaza Romanında Mitolojik Unsurlar ve Efsaneler

Halk kültürü ürünleri, bir toplumun dünya görüşünü, inançlarını, edebî ve estetik zevkini ortaya koymaktadır. Bunlar sözlü kültür ortamında oluşturulmakta, yaşatılmakta ve aktarılmaktadır. Kültürün oluşturulduğu ve yaşatıldığı ortam ise *"(...) yazı öncesi, toplum hayatının, etkinliklerin olduğu, bilgi, teknoloji, tecrübe ve işin aktarıldığı, ilişkilerin ve kurumların belirginleştiği, düzenin işlediği, iletişim dilinde sabit anlatım biçimlerinin ortaya çıktığı ve kendilerine özgü içerik kazandıkları, estetik anlayışın ve bunun yansımalarının, bilinmeyen ile ilgili açıklamaların, inanç ve ahlâk normlarının oluşturduğu (...)"* (Yıldırım, 1998: 95) sözlü kültür ortamıdır.

Sözlü kültür ortamında oluşturulan, yaşatılan ve aktarılan halk kültürü ürünlerinden birisi efsanelerdir. Diğer sözlü kültür ürünleri gibi, efsaneler de, onları ağızdan ağza aktaran bireylerin, zamanın ve sosyal yapının etkisiyle değişip gelişirler. Sözlü kültürden beslenen efsaneler, bağlı bulunduğu kültüre ait değerleri ve ahlâk anlayışını yansıtır. Toplumsal yapının korunması, değerlerin aktarılması, kuralların

² Romanın ayrıntılı özeti için bakınız: (Aylanç, 2017: 164-166).

³ Bu düşüncemizi somutlaştıran başka bir nokta ise İsmail Bozkurt'un 2011'de yayımladığı geniş çaplı bir Kıbrıs rehberi olan *Evliya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi* adlı eseridir. Yazar, Kuzey Kıbrıs'ın coğrafi, tarihî, kültürel ve ekonomik özelliklerini yerleşim yerlerine göre anlattığı bu eserinde ele aldığı kimi efsaneleri ve kültürel özellikleri beş yıl sonra yayımladığı *Kaza*'da bu kez roman kurgusu içinde kullanmıştır (Bozkurt, 2011: 483-484, 721-722, 726-729).

öğretilmesi gibi işlevsel özelliklere sahip olması yanında, içerdiği motifler nedeniyle sanatsal birer anlatı olma özelliği de taşırlar.

Sözlü kültür ürünleri içinde yapı, içerik ve işlev açısından efsaneye en yakın tür ise mittir. Her iki tür de dinle ve halk inançlarıyla doğrudan ilgilidir. Mircea Eliade'nin mit tanımı bu açıdan önemlidir:

“Mit, kutsal bir öyküyü anlatır. En eski zamanda, ‘başlangıçtaki’ masallara özgü zamanda olup bitmiş bir olayı anlatır. Bir başka deyişle mit, doğaüstü varlıkların başarıları sayesinde, ister eksiksiz olarak bütün gerçeklik, yani kozmos olsun, isterse onun yalnızca bir parçası (sözgelimi bir ada, bir bitki türü, bir insan davranışı, bir kurum) olsun, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini anlatır. Demek ki mit, her zaman bir ‘yaratılış’ın öyküsüdür. Bir şeyin nasıl yaratıldığı, nasıl var olmaya başladığı anlatılır.” (Eliade, 2001: 15-16)

Mit ile efsane arasındaki ilişkiye değinen Fuzuli Bayat da bu iki tür arasındaki benzerliği şu şekilde açıklar: *“Mit bir düşünce ve izah şeklidir. Bu nedenle de bir kutsiyet arz etmektedir. Efsaneler tür özelliği taşımalarının yanında kutsiyet de bildirmektedirler ki bu da bu iki kavramı birbirine benzer kılar. Mit inanılan, yaşadığına kesin gözüyle bakıldır. Olağanüstü olaylar mitin esas özelliğidir. Efsaneler inandırıcılık özelliğine sahiptir, olağanüstü varlıklar orada da vardır ve bu açıdan da mitlere benzemektedir.”* (Bayat, 2007a: 121)

Bayat, kutsallık arz etmeleri ve olağanüstü varlıklara yer vermeleri açısından benzerlik gösteren mit ve efsanenin kahramanları, zamanı, mekânı ve işlevleri açısından ise farklılık gösterdiklerini belirtir. Efsanelerde kahramanlar insanlardır, efsaneler olağanüstü unsurlar içerse de temelde insanoğlunun macerasını anlatır. Mitlerde ise, tanrılar ve doğaüstü varlıkların maceraları esastır. Mitlerde zaman bilinmeyen bir geçmiş, efsanelerdeyse dünyanın bugünkü şartları oluştuktan sonraki bir zamandır. Mitlerde mekân dünyanın oluşumu öncesi ve oluşum sırasındaki bir mekân, efsanelerdeyse dünyanın bugünkü hâlidir.

Bütün halk bilimi ürünleri toplumsal yapı içerisinde belli bir işleve sahiptir, özellikle de kültürel devamlılığı sağlamada önemli bir rolü üstlenirler. Halk bilimi ürünleri kültür kurumlarının aktarılmasında, güçlendirilmesinde ve bireylerin onlara uymasında hayatî bir rol oynamaktadır (Bascom, 2005: 146). Bu bağlamda İsmail Bozkurt'un *Kaza* romanında mitolojik anlatılara ve efsanelere yer vermesi üstlendikleri bu işlevlerden faydalanmak amacıyla ve yazar bu işlevleri halk bilimi ürünleri vasıtasıyla son derece bilinçli bir şekilde okuyucunun dikkatine sunmuştur.

Romanda ele alınan mitolojik anlatılar ve efsanelerden bazılarının aynı coğrafyada birlikte yaşamının bir sonucu olarak Türk ve Rum kültürlerinde benzer şekillerde yer aldığı görülmektedir. Bunlar arasında ilk olarak Afrodit anlatısı karşımıza çıkmaktadır. Yunan mitolojisinde aşk tanrıçası olarak yer alan Afrodit'in Kıbrıs'ta doğduğuna inanılmaktadır. Bu açıdan aslında Yunan/Rum kültürünün bir parçası olan bu mitolojik anlatı aynı coğrafyayı paylaşmanın neticesinde Kıbrıs Türk kültürüne de geçmiştir. Kuzey Kıbrıs'taki ilk buluşmalarında Ayhan, Marulla'yı Karpaz yarımadasına götürmek ister. Gazimağusa'dan Karpaz'a doğru giderlerken Ayhan arabasını Kıbrıs'ın en ünlü kumsallarından biri olan Altınkum'da durdurur ve buranın güzelliğini Marulla'ya göstermek ister. Arabadan indiklerinde Ayhan ona *“Aşk tanrıçası Afrodit'in, bir sabah, kıpırtısız denizin birdenbire köpüklü beyaz bir dalga ile devinmesinden sonra deniz kabuğu üzerinde buraya çıktığına inanılır.”* (Bozkurt, 2016: 30) diyerek Afrodit anlatısının Altınkum'da vuku bulduğunu ifade eder. Oldukça ırkçı olan Marulla ise buna karşı çıkarak Afrodit'in Kuzey Kıbrıs'ta değil Güney'deki Limasol ile Baf arasında bir yerde kıyıya çıktığını söyler. Bu ikisi aslında anlatının varyantlarıdır ama Marulla bunun bir Yunan mitolojisi olduğunu ve bu yüzden Türklerin bu konuda söz söyleyemeyeceğini iddia ederek Afrodit'in bugün Türk yönetiminde olan bir bölgede kıyıya çıkmış olabileceğini kabullenmek istemez. Bunun üzerine Ayhan iki toplumun coğrafi birlikteliğini vurgulayarak dolaylı şekilde bir anlatının farklı varyantları olabileceğini belirtir:

“Hemen celalleniyorsunuz. Siz gördünüz mü Afrodit'in söylediğiniz yere çıktığını? Nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz? Hem gerçekten Afrodit mi var, yoksa bu bir simge midir? Üstelik burası da ‘bizimdir’ dediğiniz Ada'nın bir parçası. (...)” (Bozkurt, 2016: 30)

Aynı gün Karpaz'dan dönerken Ayhan, Marulla'yı bu sefer eski adı Galatya olan Mehmetçik köyüne götürür ve Afrodit anlatısıyla ilgili olarak bu köye neden Galatya adının verildiğini anlatır. Buradaki ilginç durum ise Ayhan'ın tarihe meraklı bir genç olarak aslında Yunan kültürüne ait bu bilgilere sahip olmasına karşın Marulla'nın bir Rum kızı olduğu hâlde bunları bilmemesidir.

Ayhan'ın aktardığı mitolojik anlatıya göre Amyantos maden bölgesinde Afrodit'e saygısızlık yaptıkları için onun gazabına uğrayarak fahişelik yapmaya mahkûm edilen kadınlar yaşar. Aynı bölgede yaşayan usta heykeltıraş Pygmallion, dünyanın ilk fahişeleri olan bu kadınlardan o derece nefret eder ki yanına hiçbir kadını sokmaz ve hayalindeki ideal kadını heykelleştirir. Daha sonra yaptığı bu heykele âşık olan Pygmallion, Afrodit'e ona can vermesi için yalvarır. Pygmallion'un durumundan etkilenen Afrodit onun bu dileğini kabul eder ve heykeli canlandırır. Bu kadına Galatia adı verilir. Galatia'yla Pygmallion'un evliliklerinden ise Pafos adlı bir oğulları olur (Bozkurt, 2016: 36-37). Köye Galatya isminin verilmesi bu anlatıyla ilişkilidir. Pafos ise Güney Kıbrıs'taki Baf ilçesinin ismi olarak karşımıza çıkmaktadır. Marulla'nın Ayhan'ın bu anlattıklarını bir Rum olduğu hâlde bilmemesine rağmen Ayhan'a bunların Yunan mitolojisi olduğu şeklinde çıkışması üzerine Ayhan yine adanın kültürel ortaklığını vurgular:

"Yunan ya da başka ulusun mitolojisi ya da efsanesi. Ne fark eder? Önemli olan coğrafya ve demek ki Afrodit efsanesi ya da mitolojisi bu yöreye kadar uzanıyor. Bu köyün adı Pygmallion'un sevgilisinin adı. Bizim Baf, sizin Pafos dediğiniz kentin adı Pygmallion'un oğlunun adı. Eeee? Seni çok kızdırmasına karşın, Afrodit bu coğrafyadan, mesela Altinkum'dan çıkmış olabilir, değil mi?" (Bozkurt, 2016: 37)

Ayhan bunun yanı sıra Marulla'ya Galatya köyünün ismi hakkında iki farklı görüşü daha aktarmıştır: *"(...) Bir söylenceye göre, bu köyün taşıdığı Galatya adının Pygmallion'la bağlantısı yok. Buna göre, Osmanlılar Kıbrıs'ı fethedince, İstanbul'un Galata semtinden on iki aile köye gelip yerleşir ve köyün adı Galatya olarak anılmaya başlanır. Bir de Galatia'nın Rumcadaki süt anlamındaki ğala sözcüğünden geldiği söylenir. Buna göre yörede çok süt üretildiğinden köyün adı da sütle ilgili olur."* (Bozkurt, 2016: 38)

Romanda bu şekilde Galatya köyünün ismiyle ilgili üç farklı anlatı aktarılmıştır. Bir toplumun sosyo-kültürel yaşamını ve geleneklerini şekillendiren unsurların başında yaşadıkları coğrafyanın özellikleri ve tarihî olaylar gelir. Yerleşim yerlerinin isimlendirilişini konu edinen anlatılarda arkeoloji, etnografi ve tarihe dair bilgiler şekillendirilmiştir. Buna göre toplumlar asırlar boyunca yer-yurt adları hakkındaki bilgileri içeren toponomik efsaneleri anlatıp onlarda beyan edilen tarihî vakaları bozmadan, yerel şartların özelliklerine göre millileştirip muhafaza etmeye çalışmışlardır. Mitolojik Motifler'in (A) içinde yer alan Yer Adının Kökeni (A1617) ile ilgili motifler genel olarak efsanelerde en sık rastladığımız motiflerden biridir. Mekânlarla ilgili efsaneler şehir, kasaba, köy, kale, medrese, cami, minare, tepe, ova ve göllerin adlarının nereden geldiğini, yaşanan hangi olay sonucu o adı aldığını bildirirler. Dolayısıyla bize söz konusu mekânın adının kökeni verilmektedir.

Ayhan'la Marulla'nın Karpaz'a yaptıkları gezide ziyaret ettikleri yerlerden birisi de Apostolos Andreas Manastırı'dır. Hem Rumlar hem de Türkler açısından önemli bir yer olan bu manastırla ilgili biri Müslümanlara, biri Hıristiyanlara ait birbirine benzeyen iki efsane vardır.

Hatta manastırın bulunduğu bölgede bir İslâm yatırısı da yer almaktadır.⁴ Marulla, Afrodit konusunda olduğu gibi bunu kabul etmek istemez, burasının bir Hıristiyan manastırı olduğunu söyleyerek Ayhan'a karşı çıkar. Ayhan yine de ona manastırla ilgili iki efsaneyi de anlatır.

Hıristiyan efsanesine göre Apostolos Andreas, Hz. İsa'nın azizlerindedir ve uzun bir gemi yolculuğu esnasında susuzluk sorunu çeken gemi mürettebatına yol göstererek onları manastırın bulunduğu

⁴ Burada bahse konu olan manastır günümüzde KKTC'nin İskele ilçesine bağlı Dipkarpaz Beldesi'ndeki Zafer Burnu'nda yer almaktadır. Rumlar burada Aziz Apostolos Andreas'ın, Türkler ise Seydül Bedevi, Süleyman Bedevi, Urve bin Sabit, Hz. İlyas, Hz. Ali, Mustafa veya Hacı Aziz adlı bir sahabe'nin medfun olduğuna inanmaktadırlar. Zeki Akçam ve Ayşegül Akçam bu bölge üzerine yaptıkları araştırmada sözlü ve yazılı kaynaklara dayanarak 1910-1920'li yıllara kadar burada bir İslâm yatırısının/türbesinin olduğunu, bu tarihten sonra adanın İngiliz sömürge idaresi döneminde ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Rumların Türklere karşı tedhiş hareketlerinde buldukları 1963-1974 yıllarını kapsayan dönemde bu yatırın/türbenin sistematik bir şekilde yok edildiğini ortaya koymuşlardır (Akçam ve Akçam, 2017: 76-93).

Karpaz sahillerine çıkarır ve su bulur. Suyu içen mürettebattan hasta olanların iyileştiğine, hatta kör birinin görmeye başladığına inanılır (Bozkurt, 2016: 31). Efsanenin İslâmî varyantında ise Kıbrıs'a yapılan Arap seferleri esnasında susuzluk sorunu baş gösterir ve gemideki Seydû'l Bedevi su bulmak için Karpaz sahillerine çıkar. Elindeki sopayı yere vurduğunda buradan tatlı bir su fışkırır (Bozkurt, 2016: 32). Bu efsaneler hem Kıbrıs Türk toplumunda hem de Kıbrıs Rum toplumunda bazı halk inanışlarının doğmasını sağlamıştır. Ayhan bunları da şöyle anlatır:

“Burası hem Türkler hem Rumlar için kutsal bir adak yeridir. Yalnız Ortodoks ziyaretçiler değil, herkes, giriş kapısının yanında bulunan adak yerine birer mum dikerek, dilekte bulunabilir. Bizimkiler yalnız mum yakıp dilekte bulunurken, sizinkiler Manastır'a dileklerinin biçimini verdikleri mumlar sunarlar ve mutlaka şişe şişe zeytinyağı hediye ederler. Buraya gelemeyenlerin, bir şişeye zeytinyağı koyup, en yakın yerden denize attıkları da söylenir. İnanışa göre, rüzgârlara hükmeden Aziz Apostolos Andreas, zeytinyağı dolu şişeleri er ya da geç manastırdaki sahiplerine ulaştırır. İslam yatırının burada bulunması nedeniyle olsa gerek, eski yıllarda bir kısım Müslüman hanımlar burada mevlit okuturlardı.” (Bozkurt, 2016: 32)

Romanda yer alan bir başka efsane Karakız efsanesidir. Ayhan, Kuzey Kıbrıs'ta buldukları bir gün Marulla'yı Girne'ye ve Girne yakınlarındaki Karakız koyuna götürür ve ona bu koydaki kayalığın efsanesini anlatır. Efsaneye göre eskiden bu koya yakın bir yerde bir saray varmış. Prenslerden biri sarayda yaşayan pek çok cariye arasından Afrika'dan gelmiş, siyahî bir cariyeyle âşık olmuş. Prenslere cariye bu koydaki kayalıklarda buluşurlarmış. Prensi çok seven cariye onu daha çok mutlu etmek için beyaz tenli ve sarı saçlı olmak istiyor, böyle olursa prensin kendisini daha çok seveceğini düşünüyormuş. Cariye bunun için tanrıya sürekli yalvarıyormuş. Sonunda cariye bir gün gaipten bir ses duymuş: Gece ay ışığında Akdeniz'in köpüklü dalgalarında yıkanırca ak bir tene kavuşacaktı. Bunu yapmış ve bembeyaz bir tene, sapsarı saçlara kavuşmuş. Ama prens bu yeni hâliyle cariyeyle beğenmemiş. O, cariyeyle olduğu gibi sevmekteymiş. Geçirdiği değişim yüzünden prensin kendisinden soğumasını kabullenemeyen cariye sonunda koydaki kayalıklardan denize atlayarak intihar etmiş (Bozkurt, 2016: 53-55).

Türk mitolojisinde önemli bir yeri olan dağlar tüm Türk boylarının anlatılarında görülmektedir (Bayat, 2007b: 222). Bu bağlamda romanda Kıbrıs Türkleri için önemli bir yeri olan Beşparmak dağlarının oluşumu hakkındaki efsaneye de yer verilmiştir. Bu, *Kaza*'da yer verilen efsanelerin sonuncusudur. Bu efsaneyi romandaki diğer efsanelerden farklı olarak Ayhan Marulla'ya değil, Marulla kuzeni Aleksî'ye anlatır. Aleksî, Rum toplumundan farklı olarak ırkçı ve bağınaz değildir, zamanında Rumların Türklere soykırım uyguladığını kabul etmektedir. Böyle bir tutum içinde olduğundan Marulla'nın bir Türk ile yakınlaşmasından rahatsızlık duymaz.

Marulla, Aleksî'ye anlattığı Kuzey Kıbrıs'taki Beşparmak dağlarının efsanesini aslında bir buluşmalarında Ayhan'dan dinlemiştir ama romanda Ayhan'ın anlatımı yer almaz. Marulla, Aleksî'yle buluştuğu bir gün onu Ayhan'la tanıştırmak ister ve bunun için beraber Kuzey'e geçerler. Lefkoşa'dan Gazimağusa'ya doğru giderlerken Marulla bu efsaneyi bilip bilmediğini Aleksî'ye sorar ve onun bilmediğini söylemesi üzerine anlatmaya başlar. Efsaneye göre bugünkü Beşparmak dağlarının yakınındaki bir köyde çok güzel bir kız yaşarmış. Bu kıza biri iyi kalpli, biri kötü kalpli iki erkek büyük bir tutkuyla âşık olmuş. Kızı kimin alacağı aralarında mesele olmuş ve bunun çözmek için dövüşmeye karar vermişler. Yer olarak da Meserya ovasındaki bir bataklığın kenarını seçmişler. Dövüş başladıktan sonra kötü kalpli olan erkek diğerini, ona fark ettirmeden, bataklığa doğru çekmiş. Bu tuzağı anlamayan delikanlı yavaş yavaş bataklığa gömülmüş. Kurtulmaya çalışırken en son bir elinin beş parmağı göğe doğru açılmış vaziyette kalmış. Bunun üzerine bataklık kuruyup yükselerek bir elin beş parmağı şeklinde bir dağ oluşmuş (Bozkurt, 2016: 76-78).⁵

İsmail Bozkurt'un *Kaza* romanında bu şekilde efsanelere yer vermesinin iki sebebi vardır. Bunlardan birincisi edebî eserin kalıcılığından yararlanarak bu sözlü kültür ürünlerinin yok olmadan gelecek

⁵ Bu efsanenin başka bir varyantının Kırgızistan'daki Issık Göl efsanesiyle karşılaştırılması için bakınız: (Alptekin, 2015: 353-357).

kuşaklara aktarılmasını sağlamaktır ki yazar bu şekilde toplumsal belleğe katkıda bulunmaktadır. İkinci ise özellikle Afrodit anlatısında olduğu gibi aynı coğrafyada yaşayan iki farklı milletin ortak bir kültür geliştirdiklerini ortaya koymaktadır.⁶ Yazar, bu ortak kültürün ve dostluğun Rumlar tarafından bozulduğunu düşünür ve bunu Ayhan'a şöyle söyler:

“Bayan Marulla. Aynı toprağın insanlarıyız. Doğrudur, ırklarımız arasında yüzyıllardır süren bir çelişki var. Bu Ada’da Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar olarak çelişkilerimiz var ama bu çelişkileri siz yarattınız. İlle de adaya tek başınıza sahip olmak istediniz.” (Bozkurt, 2016: 23)

Görüldüğü üzere Bozkurt, iki millet arasında tarihsel süreç içerisinde çekişmeler olsa bile geçmişte barış içinde yaşandığını ve bu barış ortamında ortak bir kültürün oluştuğunu, bu ortak kültürü ve barış ortamını daha sonra Rumların bozduğu düşüncesini savunmaktadır. İki toplum arasında varyantlar hâlinde görülen mitolojik anlatılar ve efsaneler bu ortak kültürün yansımalarıdır.

Kaza Romanında Mutfak Kültürü

Kıbrıs Türk halk kültüründe yemeklerin özel bir yeri vardır. Yeme-içmeye düşkünlük Kıbrıs Türklerinin önemli özelliklerinden birisidir. Adanın doğal ortamında yetişen çeşitli otlardan yapılan yemeklerin yanı sıra Kıbrıs Türklerinin Anadolu’dan getirdikleri beslenme alışkanlıklarının bir devamı olarak et yemekleri ile hamur işleri de Kıbrıs Türk mutfağında önemli bir yere sahiptir (Karakartal, 2010: 102).

Kaza’da Kıbrıs Türk mutfağına özgü yemekler/yiyecekler çeşitli vesilelerle anılmıştır. İlk buluştuıkları gün Ayhan, Marulla’yı Kumyalı’daki deniz manzaralı bir lokantaya götürür. Burada zeytinyağlı salata, çakistes, hellim kebabı, balık ve katmer yerler (Bozkurt, 2016: 35). Bu menüde Kıbrıs mutfağının önemli unsurlarından olan çakistes ve hellim karşımıza çıkmaktadır. Çakistes, yeşil zeytinin kırılıp tuzlu suda bekletilmesiyle hazırlanan bir sofralık zeytin çeşidi olup (Hakeri, 2003: 56; Karakartal, 2010: 106) burada meze olarak sunulduğu görülmektedir. Sert ve tuzlu bir peynir çeşidi olan hellim (Hakeri, 2003: 145) ise Kıbrıs Türk ve Rum mutfaklarının en önemli yiyeceklerinden birisidir. Adanın süt üretimine uygun coğrafyası ve iklimi hellimi önemli bir hayvansal üretim unsuru hâline getirmiş ve özel işlemlerle üretilen bu peynir Kıbrıs’la özdeşleşmiştir (Osam ve Kasapoğlu, 2010: 172). Hellim sadece kahvaltılık bir peynir çeşidi olmayıp farklı şekillerde tüketilebilmekte ve böylece Kıbrıs mutfağına zenginlik katmaktadır. Makarnaya rendelenebileceği gibi, hellimli börek, hellim bittası⁷ gibi hamur işlerine katık olabilmektedir. Ayhan’la Marulla’nın yemeğinde görüldüğü gibi kızartılarak hellim kebabı şeklinde de yenilmektedir.

Romanın ilerleyen kısımlarında annesinin Ayhan’a hazırladığı sofrada da hellim ve zeytin karşımıza çıkmaktadır. Annesi Ayhan için zeytinli ve hellimli pilavunalar hazırlamıştır. Kare ya da üçgen şeklindeki hamurların üzerine rendelenmiş peynir ve yumurta sürülerek hazırlanan bir çörek olan pilavuna (Karakartal, 2010: 106) Kıbrıs Türklerinin hamur işlerine düşkünlüğünün bir göstergesidir.

Annesi pilavunanın yanında oğluna yusufoçuk,⁸ portakal ve limondan karışık olarak sıkılmış taze meyve suyu verir (Bozkurt, 2016: 122). Turunçgillerin adanın doğal meyvelerinden olması bu şekilde portakal, mandalina sularının da Kıbrıs’ta yaygın bir şekilde tüketilmesini sağlamıştır (Karakartal, 2010: 103). Ayrıca annesi yemekten sonra oğluna kahve yapar ki Türk kahvesi de Kıbrıs Türk kültürünün en önemli unsurlarındandır (Karakartal, 2010: 103).

Kıbrıs Türk yemek kültürünün romanda görüldüğü bir başka yere Ayhan’la Marulla’nın Girne gezisidir. 1974’ten önce Marulla’nın ailesinin yaşadığı evde oturan Türk aile onlara ceviz macunu ve sıkma limonata ikram eder (Bozkurt, 2016: 53). Kıbrıs Türk ağzında macun, Türkiye Türkçesindeki reçele yakın bir anlamda kullanılmaktadır (Hakeri, 2003: 207) ve Kıbrıs Türk mutfağında ceviz, turunç, bergamot vb. meyvelerden yapılan macunlar önemli bir yere sahiptir.

⁶ Kıbrıs Türk ve Rum toplulukları arasında kültürel inançlar ve uygulamalar açısından pek çok benzerlik vardır. Bu konuda karşılaştırmalı bir inceleme için bakınız: (Bağışkan, 1997: 33-101).

⁷ Küçük ekmeğe biçiminde, içinde hellim bulunan bir çeşit çörek (Hakeri, 2003: 145).

⁸ Mandalinanın Kıbrıs ağzındaki karşılığı (Hakeri, 2003: 318).

Romanda Kıbrıs Rum mutfağına Ayhan'la Marulla'nın Lefkoşa'nın Rum yönetimindeki kısmında (Güney Lefkoşa) gittikleri bir lokanta bağlamında değinilmiştir. İlk kez bir Rum lokantasında yemek yiyen Ayhan, yemeklerin kendilerinininkinden pek farklı olmadığını düşünür (Bozkurt, 2016: 43). Yazarın bunu belirtmesi efsanelerdeki ortaklığın ön plana çıkarılmasında olduğu gibi iki toplumun uzun yıllar içinde geliştirdikleri ortak kültürün vurgulanması amacıyla.

Kaza Romanında Kıbrıs Ağzı

Romanda halk kültürü açısından dikkat çeken bir diğer unsur Kıbrıs ağzıdır. Kıbrıs ağzı, Türkiye Türkçesinin bir kolu olup Kıbrıs'ın 1571'de fethinden sonra özellikle Konya, Karaman, Mersin, Antalya ve Yozgat bölgelerinden adaya göç ettirilen Türklerin geldikleri yörelerin ağız özelliklerinin bir karışımı şeklinde oluşmuştur (Saraçoğlu, 2013: 134). Ayrıca uzun süre beraber yaşamının getirdiği bir özellik olarak Rumcadan alıntı kelimeler de Kıbrıs ağzında görülmektedir.

İsmail Bozkurt, romanlarını İstanbul Türkçesiyle yazmakla birlikte Kıbrıs ağzından da yararlanmıştır. Onun romanlarında Kıbrıs Türklerinin kullandığı kelime, deyim ve atasözleriyle argo ifadeler oldukça realist ve canlı bir şekilde yer verdiği görülmektedir (Demiryürek, 2018). *Kaza* 'da Ayhan Rumca, Marulla Türkçe bilmediği için İngilizce konuşarak iletişim kurarlar. Romandaki Türklerin ise iletişimlerini büyük oranda Türkiye Türkçesi ile sağladıkları görülmektedir. Kıbrıs ağzını belirgin olarak kullanan şahıs ise Ayhan'ın ev arkadaşı Ali'dir. Ali, romanın başından itibaren Ayhan'dan farklı olarak Kıbrıs ağzıyla konuşur. İki arkadaşın konuşma dili kullanımındaki bu farklılık, aynı zamanda ikisi de eski arkadaş olan, Ayhan'ın babası Sadık ile Ali'nin babası Süleyman'ın dil konusundaki tutumlarından kaynaklanmaktadır:

“Sadık, ısrarla ve abartılı biçimde Türkçenin Kıbrıs Ağzı'nı kullananlara, özellikle de 'n'apan', 'n'apayım', 'n'apacan' biçimindeki kalıplaşmış diyaloga çok kızardı. Çocukluk arkadaşı, Ali'nin babası Süleyman'la, hemen hemen her karşılaşmalarında bu konuyu tartışıyorlardı. Kıbrıs Ağzı'nı abartılı konuşanlardandı Süleyman. İsrarla 'Kıbrıs Türkçesi bozuk bir Türkçe değil, başka, değişik bir Türkçedir' diyerek, bazen de sırf Sadık'ı kızdırmak amacıyla kantarın topuzunu özellikle kaçırarak, Kıbrıs ağzının Kıbrıslıca denen ayrı bir dil olduğunu söyler ve Sadık'ı kızdırırdı. Sadık ise, Kıbrıs'ta bozuk bir Türkçe konuşulduğu savındaydı. O kadar ki Kıbrıs Ağzı'nı abartılı kullanma eğiliminden oğlunu korumak için özen göstermiş, sırf 'Güzel Türkçe' dediği İstanbul Türkçesi ile konuşması için ortaokulu o sralarda İzmir'de olan kızının yanına okutturmuştu. (...)” (Bozkurt, 2016: 76-78)

Babalarının onları dil konusunda yetiştirme şekillerine bağlı olarak oluşan farklılık Ayhan ile Ali'nin diyaloglarında belirgin olarak görülür. Bu diyaloglardan ikisini örnek olarak alıntılıyoruz (Kıbrıs ağzına ait kullanımlar koyu olarak işaretlenmiştir):

*“ ‘Hızlı giderdin be Ayhan. Hem anayola **çıkarkan** insan durup **bagmaz yau?** ‘Oldu bir kere. Sen boşver ona. Kendini nasıl hissediyorsun? Gidelim mi hastaneye?’ ‘Yok yok, istemem. Gerekmez. Başımdaki **güçük** bir sıyrıık. Sağ olsun o hanım abla **bandladı**. Bereler, sızılar var, ama önemli değil.’”* (Bozkurt, 2016: 7-8)

*“ ‘Kavga ettiğin kızın adı Marulla'dır. Diğerinin de Angela. Birbirlerine öyle hitap ettiler.’ Ayhan'ın aklına, kafasına taktığı kızın adının Maru olduğu geldi. ‘Emin misin’ diye sordu. ‘Eminim tabii. Bilin biz **Tahtagalatıyız. Gomşumuz** Rum'du. Marulla diye yaşıtım bir **gızları** vardı. Ondan adı **aglımda galdı.**’*

‘Ne yani? O deli kız komşun muydu?’

*‘Yok **yau sen da**. Benim **gomşum** melek gibiydi, seninki gibi zirzop değil.’ ‘Eeee?’*

*‘**Sen da dibelig⁹ ahmaglaşdın. Yau adlarını bilin** madem, internette daha **golay** bulun o **gızı.**’”* (Bozkurt, 2016: 14-15)

Yazar romanındaki Türkleri Türkiye Türkçesiyle konuşturmanın yanı sıra bu şekilde Ali'yi Kıbrıs ağzıyla konuşturarak Kıbrıs Türk kültürünün bir zenginliği olan ağız özelliklerini de romana taşımıştır.

⁹ Dibelik: Daha ziyade, iyice, büsbütün (Hakeri, 2003: 75).

SONUÇ

İsmail Bozkurt ilk romanından itibaren tüm romanlarında Kıbrıs Türk halk kültürüne geniş bir şekilde yer vermiştir. Dolayısıyla halk kültürü Bozkurt'un romancılığını şekillendiren önemli bir kaynaktır. Onun romanları bu özelliğiyle halk bilimi/halk edebiyatı araştırmaları için de dikkat çekici bir konumdadır.

Makalemizde ele aldığımız *Kaza* romanında Kıbrıs Türk halk kültürünü oluşturan çeşitli unsurlardan mitolojik anlatılar ve efsaneler, yöresel yemekler ve ağız özellikleri belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar bunları romanına taşıyarak teknoloji çağında hızla geleneksel yaşam değerlerinden uzaklaşan insanlar ve gelecek kuşaklar için bir bellek oluşturmakta, böylece toplumsal belleğin güçlenmesini sağlamaktadır. Zaten tüm halk bilimi ürünlerinde olduğu gibi sözlü kültürün önemli bir parçası olan efsane türünün işlevlerine baktığımızda kültürü gelecek nesillere aktarma, geleneğin devamlılığını sağlama ve bilinmeyene karşı açıklama getirme işlevlerini üstlendiğini görürüz. Bozkurt da romanında efsane türünün bu işlevlerinden başarılı bir şekilde faydalanmış, bu işlevleri roman estetiği ile birleştirerek kültürün devamlılığı fikrini en iyi şekilde yansıtmıştır.

Bozkurt'un toplumsal bellek oluşturmak ve geçmişteki ortak kültür ortamını vurgulamak için romana taşıdığı halk kültürü unsurları, aynı zamanda yazarın içinde yaşadığı toplumu ne kadar iyi tanıdığının da göstergesidir.

Yazar bunun yanında özellikle kimi anlatıların Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarında varyantlarla yer alması ve bu toplumların benzer bir yemek kültürüne sahip olması gibi çeşitli noktalardan yola çıkarak iki toplumun geçmişte belli bir dönem barış içinde yaşayarak ortak bir kültür geliştirdikleri düşüncesini savunmaktadır. Barış ve ortak kültür ortamının bozulmasının sebebi ise yazara göre Rumların adanın tamamına tek sahip olarak hükmetme hırslarıdır. Bu düşüncesini Ayhan aracılığıyla belirtmeye çalışan yazar romanın pek çok yerinde Rumların Türklere karşı gerçekleştirdikleri tedhiş hareketlerini de (Geçitkale, Boğaziçi, Muratağa, Atlılar, Sandallar katliamları) ele alarak Güney Kıbrıs'ta tarihî gerçeklerden izole bir yaşam süren bağınaz Rum kızı Marulla'ya gerçekleri gösterir ve onun bir dönüşüm yaşamasını sağlar. Romanın başında Türklere nefret eden Marulla, sorunun gerçek müsebbibinin kendi toplumu olduğunu anlar. Ayhan ise 1974'e kadar yaşanan tüm acılara rağmen ırkçı bir yaklaşım geliştirmeyen. O, geçmişte Kıbrıs Türklerinin yaşadıkları acıların asla unutulmaması gerektiğini düşünmekle beraber geçmişten ders alıp yeni bir geleceğe bakma düşüncesini savunmaktadır. Bunun içinse Kıbrıs Rum toplumunun hâlâ sürdürdüğü Türk düşmanlığını bir kenara bırakıp geçmişteki suçlarını kabul etmesi gerekmektedir. Yazar bunun gerçekleşmesi hâlinde Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının yeniden eski barış ve ortak kültür ortamının canlanabileceğini düşünmektedir. Marulla'nın romanda geçirdiği değişim yazarın bu arzusunun temsilidir.

KAYNAKLAR

- Akçam, Z., & Akçam, A. (2017). Kıbrıs Apostolos Andreas Manastırı'ndaki Sahabe 'Urve Bin Sabit' ve mezarının sistematik bir şekilde yok edilmesi. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi* 1/1, 75-94.
- Alptekin, A. B. (2015). *İki oluşum efsanesi: Issık Göl (Kırgızistan) ve Beşparmak Dağları (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti). Anadolu'dan Kıbrıs'a Halk kültürü köprüsü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Atun, S. (2010). *Kıbrıs Türk edebiyatı*. Gazimağusa: Samtay Vakfı Yayınları.
- Aylanç, M. (2016). İsmail Bozkurt'un romanlarında realist roman kişileri ve karakterizasyon. *Folklor/Edebiyat* 22/87, 43-52.
- Aylanç, M. (2017). *Kıbrıs Türk romanı eserler sözlüğü*. Lefkoşa: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Yayınları.
- Bağışkan, T. (1997). *Karşılaştırma yöntemiyle Kıbrıslı Türk ve Rumlarda ortak inanç ve uygulamalar*. Halkbilimi sempozyumları II. Haz. Kani Kanol. Ankara: KKTC Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.

- Balık, M. (2016). *Biyografiden romana, romandan yaşama: Cevdet Kudret'in Sınıf Arkadaşları'nda toplumsal belleği okumak*. Bartın Üniversitesi uluslararası edebiyat ve toplum sempozyumu bildiriler kitabı 1. Ed. Hacı İbrahim Delice. Bartın: Bartın Üniversitesi Yayınları: 373-385.
- Bascom, W. R. (2005). *Folklorun dört işlevi* (F. Çalış, Çev.). *Halkbiliminde kuramlar ve yaklaşımlar* 2. Haz. M. Öcal Oğuz vd. Ankara: Geleneksel Yayınları.
- Bayat, F. (2007a). *Mitolojiye giriş*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Bayat, F. (2007b). *Türk mitolojik sistemi 2*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Bektaş, A. (2012). *İsmail Bozkurt'un romanlarının incelenmesi*. Lisans Tezi, Yakındoğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Bozkurt, İ. (2011). *Evliya Çelebi'nin izinde Kuzey Kıbrıs seyahatnamesi*. Ankara: Bengü Yayınları.
- Bozkurt, İ. (2016). *Kaza*. Lefkoşa: Anahtar Ajans Yayını.
- Çevik, M. (2015). *İsmail Bozkurt'un romanlarını ideolojik folklor kuramı bağlamında okumak*. Kıbrıs Türk kültür ve edebiyatı sempozyumu bildirileri. Ed. Mihrican Aylanç ve Gürkan Gümüştam. Lefkoşa: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Yayınları: 207-214.
- Demiryürek, M. (2018). İsmail Bozkurt. *Türk Edebiyatı isimler sözlüğü II*. Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi. (e.t. 14/01/2020)
http://teis.yesevi.edu.tr/index.php?sayfa=madde_detay&md=fea9898e7db96223297fcdac09831fdc
- Eliade, M. (2001). *Mitlerin özellikleri* (S. Rifat, Çev.). İstanbul: Om Yayınevi.
- Hakeri, B. H. (2003). *Hakeri'nin Kıbrıs Türkçesi sözlüğü*. Gazimağusa: Samtay Vakfı Yayınları. Karaca, B. (2016). *İsmail Bozkurt'un kurmaca eserlerinde Kıbrıslı gençler*. II. Uluslararası Kıbrıs Türk Edebiyatı ve edebiyatçıları sempozyumu bildiriler kitabı. Haz. Mehmet Çevik. Ankara: Uluslararası Eğitim Öğretim Yayını: 189-194.
- Karakartal, O. (2010). Kıbrıs Türk imajı ve yaşantısı üzerine bir deneme. *Kıbrıs'ta Türkiye kültür adamları ve eserleri (1873-1974)*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Kefeli, E. (2013). *Kıbrıs Türk edebiyatında roman: tarih, bellek, insan. Edebiyatta Kıbrıs ve bahar sempozyum bildirileri*. Haz. Kafiye Yinanç ve Metin Turan. Ankara: Uluslararası Eğitim Öğretim Yayını: 125-128.
- Osam, N., & Kasapoğlu, M. K. (2010). Hellim: kültürel bir değer kimlik çözümlemesi. *Milli Folklor* 22/87, 170-180.
- Saraçoğlu, E. (2013). *Dil-edebiyat ve folkloruyla Kıbrıs Türk kültürü*. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği Yayını.
- Türkeli Sanlı, Y. (2011). Edebiyat; toplumsal hafızanın, geleneğin kaybında, inşasında ne kadar etkilidir?. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/2, 151-164.
- Yeniasır, M. & Gökbulut, B. (2017). İsmail Bozkurt'un Bir Gün Belki isimli romanında Kıbrıs Türk folkloruna dair tespitler. *Karabük Üniversitesi Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi* 6/3, 492-504.
- Yıldırım, D. (1998). *Türk bitigi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Born in the year of 1940, İsmail Bozkurt is one of the most important living novelists of Turkish Cypriot literature. Bozkurt, who published his first novel *Yusufçuklar Oldu mu?* in 1987, has included Turkish Cypriot history, folk culture, daily living practices and the current problems of Cypriot Turks in all of his novels, beginning from that first novel until his fifth and the last novel called *Kaza* (2006). This is not a coincidental consequence of the issues dealt by the author, but Bozkurt's own preference. At this point, the elements of folk culture constitute one of the basic dynamics of his novel writing. The fact that the author widely refers to the Turkish Cypriot folk culture in his novels enables the transfer of cultural elements to the next generations through literature, and also helps to write about the Turkish Cypriot society with all its social reality in his works. With these characteristics and the realistic structure, the novels of Bozkurt not only serve as a mirror for acknowledging the Turkish Cypriot society, but also gain a sociological value by contributing to the preservation of historical and cultural values. In this respect, the novels of İsmail Bozkurt have a rich material in terms of folklore/folk literature studies, besides their literary values. Public beliefs and practices, culinary culture, customs practiced on special occasions, mythological elements and legends, and dialect characteristics are prominently seen in Bozkurt's novels. The novel *Kaza*, which is the subject of this paper and whose plot is from the early 2000s, is based on mutual love between the Turkish Cypriot Ayhan and Greek Marulla, and contains many elements of Turkish Cypriot folk culture.

Mythological elements and legends are at the forefront of these cultural elements. Some of the mythological narratives and legends discussed in the novel such as the Aphrodite narrative, the origin of the name of the Galati village, and the legend of the Apostolos Andreas Monastery, which is of great importance for both Greeks and Turks, appear to be similar in both Turkish and Greek cultures as a result of living together in the same geography. The author's inclusion of the common narratives of the two societies, especially as in Aphrodite narrative, reveals the fact that two different nations living in the same geography developed a common culture. The author thinks that this common culture and friendship has been disturbed by the terrorizing acts of the Greeks. Another element of folk culture, which is evident in the novel, is the culinary/food habits. Apart from the dishes made from various herbs grown in the natural environment of the island, meat dishes and pastries also have an important place in Turkish Cypriot cuisine as a continuation of the food habits brought by the Turkish Cypriots from Anatolia, and the dishes/foods specific to Turkish Cypriot cuisine are discussed in various occasions in the novel. Foods and beverages such as cakistes, halloumi, flaouna, Turkish coffee, fruit juices and pastes are noteworthy among those. By emphasizing the similarities in the food habits of the two communities living in Cyprus, the author tries to point out that the two communities have developed a common culture over many years, as in spotlighting the partnership in the legends. Another noteworthy element mentioned in the novel in terms of folk culture is the dialect of Cyprus. Cyprus dialect refers to a branch of Turkish language, and it was formed as a mixture of dialectic characteristics of the Turks, who immigrated to the island after the conquest of Cyprus in 1571, especially from Konya, Karaman, Mersin, Antalya and Yozgat. In the novel, the Cyprus dialect can be clearly seen especially in the speeches of Ayhan and his close friend Ali. At this point, among various elements constituting the Turkish Cypriot folk culture, the mythological narratives and legends, local dishes and dialectic characteristics are prominent in the novel *Kaza*. By mentioning them in his novel, the author creates a memory for people, who are rapidly distancing from traditional life values in the age of technology, and for future generations, and thus strengthens the public memory. These folk culture elements, which are mentioned by Bozkurt in the novel in order to create a public memory and to emphasize the common cultural environment in the past, are also a sign of how well the author knows the society in which he lives. In addition to this, the author also argues that the two communities have developed a common culture by living in peace for a certain period of time in the past, by starting from various points such as the fact that certain narratives are included in the Turkish Cypriot and Greek communities with variants, and that these communities have a similar culinary culture. According to the author, the reason for the disruption of peace and common cultural environment is the ambition of the Greek Cypriots to rule the island as the sole owner. In most parts of the novel, the author, who tries to express this idea through Ayhan, opens the eyes of Greek girl Marulla, who lives a life isolated from the historical facts in South Cyprus, by mentioning the terrorist acts of the Greeks against the Turks (Gecitkale, Bogazici, Murataga, Atlilar and Sandallar massacres), and allows her to experience a transformation. Marulla, who hates the Turks at the beginning of the novel, understands that the real perpetrator of the problem is her own community. On the other hand, Ayhan does not develop a racist approach despite all the pain experienced until 1974. Despite thinking that the past sufferings of the Turkish Cypriots should never be forgotten, he advocates the idea of taking lessons from the past and looking at a new future. In order for this to happen, the Greek Cypriot community should quit the Turkophobia, which is still adopted by some, and accept the crimes of the past. In case this happens, the author thinks that the past peace and common cultural environment of the Turkish and Greek Cypriot communities can be revived.